Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
2.10.2026

VN/26379/2026-VNK-21

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Asia: **Valtioneuvoston kirjelmä U 52/2026 vp eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä ja eurooppalaisesta etäosallistumismääräyksestä**

Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa U 52/2026 vp / Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä ja eurooppalaisesta etäosallistumismääräyksestä (COM(2026) 313 final).

Ehdotuksella laadittaisiin uudelleen rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/41/EU. Ehdotus korvaisi voimassa olevan direktiivin kokonaan, ja siihen sisältyisi lisäksi uutta sääntelyä eurooppalaisesta etäosallistumismääräyksestä.

Sisäministeriö on osallistunut U-kirjelmän valmisteluun, ja valtioneuvoston kanta on muodostettu oikeusministeriön johdolla yhteistyössä muun muassa sisäministeriön kanssa. Sisäministeriö yhtyy valtioneuvoston kantaan ja esittää oman toimialansa osalta seuraavat huomiot.

Yleistä

Sisäministeriö pitää ehdotuksen tavoitteita kannatettavina. Ehdotus on linjassa kansallisten rikostorjunnan tehostamista ja rikosprosessin digitalisointia koskevien tavoitteiden kanssa. Eurooppalainen tutkintamääräys on poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen päivittäisessä käytössä oleva väline, ja sen soveltamisessa havaittujen tulkintaerojen poistaminen parantaisi rajat ylittävän rikostorjunnan tehokkuutta.

Ehdotukseen sisältyy kuitenkin säännöksiä, jotka merkitsevät nykyistä pidemmälle menevää yhteistyötä ja jotka ovat merkityksellisiä perusoikeuksien sekä perustuslain täysivaltaisuussääntelyn kannalta. Sääntelyn tulee olla riittävän täsmällistä, tarkkarajaista ja ennakoitavaa. Käytännön toimijoiden kannalta on lisäksi keskeistä, että sovellettava menettely on

tunnistettavissa myös kiireellisissä tilanteissa. Neuvotteluissa on tarpeen ottaa huomioon kansallisten tutkintajärjestelmien erot.

2 artikla

Ehdotuksen määritelmiä koskeva 2 artikla määrittää, mitkä viranomaiset voivat antaa tutkintamääräyksen ja panna sen täytäntöön. Artiklan mukaan tutkintamääräyksen voisi jatkossakin antaa myös muu kansallisesti toimivaltainen viranomainen, kuten esitutkintaviranomainen, jolloin määräys olisi edelleen vahvistettava oikeusviranomaisen toimesta (2 artiklan 1 kohdan c alakohta). Suomessa vahvistajana toimii syyttäjä rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain (430/2017) 22 §:n mukaisesti.

Sisäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että valtioneuvoston kannan mukaan ehdotus on yleisesti ottaen hyvin linjassa kansallisten rikosprosessin digitalisointia ja rikostorjunnan tehokkuutta koskevien tavoitteiden kanssa ja että neuvotteluissa on kiinnitettävä huomiota kansallisten tutkintajärjestelmien eroihin. Kansallinen tavoite rikosprosessin sujuvoittamiseksi edellyttää mahdollisimman tarkoituksenmukaista prosessia myös rajat ylittävissä jutuissa. Suomessa esitutkintaviranomainen johtaa esitutkintaa ja vastaa todisteiden keräämisestä, ja syyttäjä osallistuu esitutkintaan esitutkintalain (805/2011) 5 luvun mukaisesti. Syyttäjän rooli esitutkinnassa on siten turvattu jo kansallisesti. Tästä näkökulmasta sisäministeriö pitää perusteltuna, että neuvotteluissa tarkastellaan mahdollisuutta keventää vahvistamismenettelyä siten, että tutkintamääräys voitaisiin lähettää täytäntöönpanovaltioon myös toimivaltaisen viranomaisen allekirjoittamana. Direktiivin tekstistä tulisi poistaa kohta, jossa todetaan määräyksen vahvistamisen olevan tarpeen, jos sen on antanut muu kuin oikeusviranomainen.

6 artikla

Ehdotuksen 6 artiklassa säädetään tutkintamääräyksen sisällöstä ja muodosta. Tutkintamääräys annetaan vakiolomakkeella, ja komission ehdotuksen taustalla olevassa arvioinnissa on todettu lomakkeen monimutkaisuuden, käännöksiin liittyvien ongelmien ja täytäntöönpanon viiveiden aiheuttavan käytännön vaikeuksia.

Sisäministeriö kiinnittää huomiota tutkintamääräyksen kielivaatimuksiin ja esittää harkittavaksi, että kaikkien

jäsenvaltioiden tulisi hyväksyä tutkintamääräykset englannin kielellä. Tällä olisi suuri merkitys etenkin silloin, kun toisessa jäsenvaltiossa tarvitaan kiireellisiä toimenpiteitä, sillä käännöksiin kuluva aika viivästyttää menettelyä juuri niissä tilanteissa, joissa todisteiden saaminen edellyttää nopeaa toimintaa. Englanninkielisten tutkintamääräysten hyväksyminen nopeuttaisi menettelyä huomattavasti, säästäisi viranomaisresursseja koko unionissa ja tekisi Euroopan unionista turvallisemman.

13 artikla

Tutkintamääräyksen tunnustamisen ja täytäntöönpanon määräaikoja koskevaa ehdotuksen 13 artiklaa täydennettäisiin menettelyllä, jonka tarkoituksena on turvata reaaliaikaisten tutkintatoimenpiteiden tehokkuus. Artiklan mukaan todisteiden reaaliaikaista hankkimista, telekuuntelua ja rajat ylittävää tarkkailua koskevat tutkintamääräykset tulisi ottaa välittömästi käsiteltäviksi, ja toimenpiteen väliaikainen täytäntöönpano olisi tarvittaessa sallittava jo ennen tutkintamääräyksen tunnustamista (4 kohta). Väliaikainen täytäntöönpano päättyisi, jos täytäntöönpanosta kieltäydytään (5 kohta).

Esitutkintaviranomaisen näkökulmasta tavoite nopeuttaa reaaliaikaisia toimenpiteitä on ymmärrettävä, sillä rajat ylittävissä tutkinnoissa viiveet voivat vaarantaa todisteiden saamisen. Sisäministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että Suomessa telekuuntelusta päättää aina tuomioistuin, eikä kansallisessa menettelyssä ole mahdollista, että toimenpiteestä päätettäisiin väliaikaisena muussa järjestyksessä. Valtioneuvoston kirjelmän mukaan menettely olisi uusi ja edellyttäisi todennäköisesti uusia kansallisia menettelysäännöksiä. Jatkovalmistelussa on tärkeää arvioida, miten väliaikainen täytäntöönpano sovitetaan yhteen kansallisten päätöksentekomenettelyjen kanssa niin, ettei toimenpiteestä päätetä kevyemmässä menettelyssä kuin vastaavassa kansallisessa asiassa.

21 ja 35 artikla

Ehdotuksen 21 artiklan tarkoituksena on säännellä sitä, milloin tutkintamääräyksellä saatua todistetta voidaan käyttää muuhun tarkoitukseen kuin siihen, jota varten se on hankittu, sekä todisteen luovuttamista edelleen. Ehdotuksen 35 artikla puolestaan koskee aiemmin vaihdetun tiedon käyttämistä

todisteena. Sen tarkoituksena on selventää, milloin esimerkiksi jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2023/977 mukaisessa lainvalvontaviranomaisten välisessä tietojenvaihdossa saatua tietoa voidaan käyttää todisteena ja milloin tähän on pyydettävä tiedon luovuttaneen jäsenvaltion suostumus.

Esitutkintaviranomaisen kannalta artiklat ovat merkityksellisiä, koska lainvalvontaviranomaisten välisessä tietojenvaihdossa saatu tieto on usein rajat ylittävän esitutkinnan lähtökohta. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että sääntely on selkeää ja käytännössä sovellettavaa eikä suostumusmenettelystä muodostu tarpeettoman raskasta. Jatkovalmistelussa on arvioitava sääntelyn suhde pakkokeinolain (806/2011) ylimääräisen tiedon käyttöä koskeviin säännöksiin ja henkilötietojen käsittelyä koskeviin vaatimuksiin sekä se, missä määrin jäsenvaltioiden välistä ja kolmansiin valtioihin tai kansainvälisille järjestöille tapahtuvaa luovuttamista on perusteltua kohdella samalla tavalla.

24 artikla

Ehdotuksen videoyhteyttä koskevan 24 artiklan tarkoituksena on mahdollistaa todistajan, asiantuntijan sekä epäillyn tai vastaajan kuuleminen toisesta jäsenvaltiosta ilman, että kuultavan tarvitsee siirtyä kuulemisen suorittavaan valtioon. Ehdotuksen mukaan epäillyn tai vastaajan kuulemisen tulisi rajoittua todistelutarkoitukseen, jolloin artikla erottuu etäosallistumismääräyksestä. Etäosallistumismääräyksen mukainen kuuleminen puolestaan voisi tapahtua vain tuomioistuimessa.

Suomessa esitutkintaviranomaisen suorittama kuuleminen ei tapahdu tuomioistuimessa vaan esitutkintaviranomaisen tiloissa. Esitutkintaviranomaisen kannalta on tärkeää, että toisessa jäsenvaltiossa olevan epäillyn kuulustelu voidaan jatkossakin toteuttaa sujuvasti etäyhteydellä. Valtioneuvoston kannan mukaisesti sisäministeriö korostaa, että neuvotteluissa tulee selventää, että esitutkintaviranomaisen suorittama rajat ylittävä etäkuuleminen esitutkintavaiheessa voidaan jatkossakin toteuttaa 24 artiklan nojalla. Asia tulisi selventää direktiivin johdanto-osassa.

30 artikla

Ehdotuksen 30 artiklan tarkoituksena on säätää rajat ylittävästä tarkkailusta silloin, kun tarkkailulla hankitaan todisteita. Tähän asti rajat ylittävä tarkkailu on perustunut Schengenin yleissopimuksen (SopS 23/2001) 40 artiklaan, jota sovellettaisiin jatkossa muuhun kuin todisteiden hankkimiseen. Artiklan mukaan tarkkailusta tulisi ensisijaisesti antaa tutkintamääräys. Kiireellisissä tilanteissa tarkkailua voitaisiin jatkaa rajan yli ilman ennakkolupaa, jolloin asiasta olisi ilmoitettava ja tutkintamääräys toimitettava jälkikäteen (6 kohta).

Rajat ylittävä tarkkailu on esitutkintaviranomaiselle keskeinen keino erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Kiiretilanteiden osalta sisäministeriö korostaa, että ilmoitus tulisi tehdä heti rajan ylittämisen jälkeen. Valtioneuvoston kannan mukaisesti on arvioitava määräaikoja, joiden kuluessa jäsenvaltion on reagoitava.

31 ja 33 artikla

Ehdotuksen telekuuntelua koskevat artiklat jakautuvat kahteen tilanteeseen. Artiklan 31 tarkoituksena on mahdollistaa telekuuntelu, jossa tarvitaan toisen jäsenvaltion teknistä apua.

Artiklan 33 tarkoituksena on puolestaan säännellä tilannetta, jossa kuuntelun kohde on toisen jäsenvaltion alueella mutta kyseisen valtion teknistä apua ei tarvita. Tällöin kuuntelua suorittavan jäsenvaltion on ilmoitettava toimenpiteestä sille jäsenvaltiolle, jonka alueella kohde on, ja tämä päättää kuuntelun sallimisesta tai kieltämisestä. Ehdotukseen sisältyvä uusi televiestinnän määritelmä (2 artiklan 1 kohdan g alakohta) vaikuttaa molempien artiklojen soveltamisalaan.

Sisäministeriö pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti tärkeänä, että neuvotteluissa selvitetään, mitä televiestinnän määritelmä tarkoittaa direktiivin soveltamisalan kannalta ja miten se suhteutuu kansalliseen telekuuntelua, televalvontaa ja teknistä tarkkailua koskevaan sääntelyyn. Kansalliset pakkokeinotoimivaltuudet määräytyvät jatkossakin kansallisen lain mukaan.

Sisäministeriö pitää kannatettavana periaatetta, jonka mukaan toimenpiteen sallittavuudesta päättää se jäsenvaltio, jonka

alueella kuuntelun kohde on, ja jonka mukaan kyseinen jäsenvaltio voi kieltää toimenpiteen, jota ei sallittaisi vastaavassa kansallisessa tilanteessa. Sisäministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota 33 artiklan uuteen 7 kohtaan, jonka mukaan kuuntelua voitaisiin jatkaa, jos ilmoituksen saanut jäsenvaltio ei vastusta sitä 96 tunnin kuluessa. Määräaikoja ja niiden ylittymisen vaikutuksia tulisi arvioida niin, ettei toimenpiteen sallittavuus tosiasiassa perustu siihen, ettei ilmoitukseen ole ehditty reagoida.

34 artikla

Ehdotuksen 34 artiklan tarkoituksena on säännellä teknisen tallennusvälineen, kuten sijaintia, ääntä tai kuvaa tallentavan laitteen, käyttöä toisen jäsenvaltion alueella silloin, kun kyseisen valtion teknistä apua ei tarvita. Artiklan taustalla on arviointikierroksella todettu epäselvyys siitä, voidaanko telekuuntelua koskevaa sääntelyä soveltaa esimerkiksi ajoneuvoon asennetun GPS-seurantalaitteen käyttöön. Menettelyyn sovellettaisiin 33 artiklan ilmoitusmenettelyä.

Sisäministeriö pitää selkeyttämistä esitutkintaviranomaisen kannalta tarpeellisena, sillä seurantalaitteen kulkeutuminen toisen jäsenvaltion alueelle on käytännössä tavallinen tilanne. Artikla on kuitenkin soveltamisalaltaan laaja. Koska artikla kattaa myös ääntä ja kuvaa tallentavat laitteet, kansallisesti kyse olisi alustavan arvion mukaan pakkokeinolain 10 luvun 21 §:n mukaisen teknisen seurannan lisäksi myös mahdollisesti 23 §:n mukaisesta teknisestä laitetarkkailusta. Sisäministeriö pitää tarpeellisena arvioida, onko näiden toimenpiteiden sisällyttäminen ilmoitusmenettelyn piiriin välttämätöntä.

Lisäksi on tarpeen arvioida, tulisiko artiklaan sisällyttää ehdotuksen 30 artiklan 4 kohtaa vastaava rajaus yksityisten tilojen ja kotirauhan piirin osalta, sillä toimenpiteet voisivat muutoin ulottua kotirauhan suojaamiin tiloihin. Rajaus koskee erityisesti teknisen kuuntelun ja teknisen katselun osalta, koska niiden kohdistamista vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan on kansallisesti rajoitettu tiukasti. Koska menettelyyn sovellettaisiin 33 artiklaa, myös edellä 33 artiklan 7 kohdan määräajoista esitetyt huomiot koskevat tätä artiklaa. Huomio korostuu teknisen kuuntelun osalta, sillä Suomessa teknisestä kuuntelusta päättää tuomioistuin (pakkokeinolain 10 luvun 18 §).

36–50 artikla (eurooppalainen etäosallistumismääräys)

Ehdotuksen 36–50 artiklassa säädettäisiin uudesta eurooppalaisesta etäosallistumismääräyksestä. Sen tarkoituksena on mahdollistaa epäillyn, vastaajan tai asianomistajan osallistuminen toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa käsiteltävään rikosasiaan videoyhteydellä laajemmin kuin pelkän todistelun vastaanottamiseksi. Sääntely kohdistuu ensisijaisesti tuomioistuinten toimintaan. Sisäministeriö pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti kannatettavana pyrkimystä vahvistaa asianosaisten oikeutta osallistua rajat ylittäviin oikeudenkäynteihin. Etäosallistuminen voi myös vähentää eurooppalaisen pidätysmääräyksen käyttötarvetta ja siitä aiheutuvia vapaudenmenetyksiä.

Sisäministeriö kiinnittää huomiota ehdotuksen 47 artiklaan, jonka tarkoituksena on varmistaa, ettei etäosallistumismääräyksen perusteella tuomittu henkilö poistu täytäntöönpanojäsenvaltion alueelta ennen kuin eurooppalainen pidätysmääräys on tunnustettu ja pantu täytäntöön. Menettely edellyttäisi kansallista täydentävää lainsäädäntöä ja käytännössä esitutkintaviranomaisen toimenpiteitä. Esitutkintaviranomaisen kannalta on tärkeää, että menettelyn edellytykset, kesto ja oikeussuojakeinot määritellään täsmällisesti. Valtioneuvoston kannan mukaisesti on lisäksi selvennettävä täytäntöönpanojäsenvaltion viranomaisen roolia etäosallistumisen valvonnassa.

Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Komissio ei ole tehnyt ehdotuksesta vaikutusarviota eikä esittänyt lukumääräisiä arvioita taloudellisista vaikutuksista. Ehdotuksella olisi vaikutuksia erityisesti poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen sekä Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten toimintaan. Valtioneuvoston kannan mukaisesti sisäministeriö pitää tärkeänä, että jäsenvaltioille aiheutuvat hallinnolliset, tekniset ja taloudelliset vaikutukset pyritään arvioimaan neuvottelujen aikana mahdollisimman hyvin.

Esitutkintaviranomaisille aiheutuvat kustannukset riippuvat merkittävästi siitä, millaiseen ratkaisuun neuvotteluissa päädytään erityisesti 30, 33 ja 34 artiklan mukaisen yhteistyön laajuuden sekä hajautetun tietojärjestelmän käytön osalta. Kertaluonteisia

kustannuksia aiheutuisi ainakin viranomaisten kouluttamisesta ja tietojärjestelmämuutoksista. Kustannusten selvittämistä on tarpeen jatkaa neuvottelujen edetessä.

Lopuksi

Sisäministeriö pitää ehdotusta kokonaisuutena kannatettavana ja yhtyy valtioneuvoston kantaan. Sisäministeriö korostaa, että neuvotteluissa tulee varmistaa sääntelyn täsmällisyys ja tarkkarajaisuus sekä se, että toimenpiteen sallittavuudesta päättää sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka alueella toimenpide toteutetaan. Rikosprosessin sujuvoittamisen näkökulmasta sisäministeriö pitää lisäksi tärkeänä, että neuvotteluissa tarkastellaan tutkintamääräyksen vahvistamismenettelyn keventämistä jäsenvaltioiden erilaiset esitutkintajärjestelmät huomioon ottaen.

Erityisasiantuntija Aleksi Hakatie

Jakelu Eduskunta, Lakivaliokunta